

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю використання поглибленого дослідження правової природи строків та термінів у цивільному праві, їх взаємозв'язку із суб'єктивним цивільним правом учасників спадкових правовідносин та особливостей застосування у спадковому праві України. Спадкове право традиційно вважається однією з центральних підгалузей цивільного права, яке зосереджує в собі сукупність норм, що забезпечують правонаступництво в цивільних правах та обов'язках фізичної особи-спадкодавця.

Строки та терміни у спадковому праві стосуються конкретного цивільно-правового відношення і тягнуть для його учасників певні правові наслідки. Спадкові правовідносини виникають з настанням вказаних в законі юридичних фактів у певний момент часу. Для спадкового права час має важливе значення. За допомогою строків та термінів у спадковому праві суб'єкти спадкових правовідносин можуть реалізувати своє суб'єктивне право на спадкування.

Спадкові правовідносини спрямовані на ефективний захист суб'єктивних цивільних прав, тому правильне визначення у нормах спадкового права строків та термінів має важливе значення. У спадковому праві практично всі строки та терміни мають імперативний характер, також початок обчислення строків завжди пов'язаний з настанням тих чи інших юридичних фактів.

Закріплення у Цивільному кодексі України 2003 року (далі – ЦК України) понять «строк» та «термін» викликає багато проблем в їх практичному застосуванні і вимагає детального дослідження юридично-термінологічних понять, а також процесу обчислення строків та термінів, що буде спрямоване на удосконалення норм спадкового права.

У сучасній юридичній науці певні автори у своїх дослідженнях вже торкалися питань строків та термінів у цивільному праві, але необхідним є комплексний підхід до строків і термінів у спадковому праві і це підтверджує значимість і актуальність теми дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичну базу дослідження склали наукові праці видатних вчених у галузі цивільного права, а також загальної теорії права: Н.П. Фрідмана, П.М. Рабіновича, Г.В. Кикоть, Д.І. Мейєра, В.П. Грибанова, Г.Ф. Шершеневича, Б.С. Антимонова, К.А. Граве, В.В. Луця, А.В. Жгунової, Є.А. Суханова, Ю.С. Гамбарова, О.С. Іоффе, О.О. Красавчікова, І.Б. Новицького, А.П. Сергєєва, Ю.К. Толстого, М.І. Цукерман, М.П. Ринга, М.А. Гурвича, Т.М. Вахоневої, О.В. Шовкової, Г.І. Петрова, В.В. Залеського, П.С. Никитюка, В.І. Серебровського, М.В. Гордона, А.А. Бугаєвського, О.А. Підпригори, О.В. Дзери, Є.О. Харитонова, О.І. Харитонів, Н.С. Кузнецової,

Р.А. Майданика, Б.Б. Черепахіна, Я.М. Шевченко О.В. Пушняка, І.В. Волк, І.Г. Оборотова, та багато інших.

Серед спеціальних досліджень у сфері спадкового права можна назвати праці таких вітчизняних та зарубіжних дослідників: В.І. Серебровського, В.К. Дроннікова, І.В. Шерешевського, М.В. Гордона, М.Ю. Барщевського, О.В. Дзери, Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові, Н.Ю. Голубевої, В.О. Гончаренко, Ю.О. Заїкі, С.Я. Фурси, Є.І. Фурси, З.В. Ромовської, Є.О. Рябоконь, В.В. Васильченко, Л.К. Буркацького, В.Ю. Чуйкової, Л.В. Шевчук, В.М. Коссака, Н.М. Баранника, А.П. Синельника, О.П. Печеного, В.А. Гаджієва, М.В. Котухової, Т.Н. Михалевої, Н.В. Ростовцевої та інших.

Емпіричну основу дослідження складає законодавство України, досягнення загальної теорії права, цивільного права, сімейного права, інших галузей системи права України, а також матеріали судової практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до напрямків наукових досліджень Одеської національної юридичної академії на 2006-2010 рр. та входить до кола комплексної цільової теми «Традиції та новації в сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970). Тема дисертації безпосередньо відповідає плану наукових досліджень кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» в рамках теми: «Традиції та новації у сучасному цивільному праві України».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є з'ясування сутності та значення строків та термінів у спадкових правовідносинах і формування на цій основі практичних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства України у цій сфері.

Для досягнення даної мети автором були поставлені такі завдання:

- розкрити специфіку строку та терміну як цивільно-правових категорій та часової форми руху цивільних правовідносин;
- визначити поняття, сутність і місце строків та термінів у системі юридичних фактів;
- з'ясувати значення строків та термінів для правового регулювання спадкових правовідносин;
- провести класифікацію строків та термінів у цивільному праві і виявити класифікаційні групи, які мають схожий правовий режим зі строками та термінами у спадковому праві;
- здійснити юридичне обґрунтування теорії та практики часу відкриття спадщини;
- дослідити строки та терміни виникнення спадкових правовідносин за заповітом та за законом;

- проаналізувати особливості строків та термінів виникнення суб'єктивного цивільного права на спадкування і гарантії його здійснення;
- встановити специфіку строків та термінів здійснення спадкових правовідносин, пов'язаних зі спадковим правонаступництвом;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення норм цивільного законодавства, які стосуються застосування строків та термінів у спадковому правонаступництві.

Об'єктом дослідження є спадкові правовідносини, що виникають у зв'язку із застосуванням строків та термінів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання правого регулювання, пов'язані із застосуванням строків та термінів у спадковому праві України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає система загальнонаукових та спеціально-юридичних методів.

Системно-структурний і функціональний методи дозволили визначити місце строків та термінів у системі юридичних фактів. За допомогою формально-логічного методу досліджувалися норми чинного законодавства України, які визначають строки та терміни та регулюють спадкові правовідносини.

В роботі також широко використовувалися історично-правовий та порівняльно-правовий (компаративістський) метод дослідження при дослідженні дореволюційних та радянських наукових праць видатних цивілістів, а також в процесі аналізу та порівняння колишнього цивільного законодавства з новим цивільним законодавством України.

Логіко-юридичний (догматичний) метод використовувався для формулювання висновків і пропозицій дисертації щодо встановлення змісту законодавчих положень у сфері застосування строків та термінів у спадкових правовідносинах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у здійсненому вперше спеціальному комплексному дослідженні теоретичних та практичних питань строків та термінів у спадковому праві України. На цьому підґрунті сформульовано і розвинуто низку авторських положень щодо характеристики строків та термінів, зокрема, при виникненні, здійсненні та припиненні спадкових правовідносин.

У межах проведеного дослідження одержано результати, що мають наукову новизну:

вперше:

визначено, що поняття «присікальний», «преклюзивний», «зупиняючий», «перетинальний» – це одні й ті самі терміни, що позначають строки, які у випадку нездійснення права або невиконання обов'язку у певний строк, призводять до припинення цього права або обов'язку. У зв'язку з цим про-

понується замість зазначених понять ввести єдине поняття «припиняючі» строки;

обґрунтовується положення про те, що під поняттям «термін» у спадковому праві слід розуміти «день» або «добу» як календарну дату або «момент», як вказівку на подію, котра має настати, що впливає зі змісту і сенсу ст. 251-252 ЦК України;

висувається теза про те, що іноді законодавець надає значення не тільки і не стільки дню відкриття спадщини, але й моменту (миті) відкриття спадщини (ст.1218 ЦК України), момент якого збігається з моментом (годинами і хвилинами) смерті спадкодавця (відповідно ст. 1218 ЦК України);

обґрунтовується висновок про те, що положення ч. 2. ст. 1270 ЦК України: «Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття» – не має колишнього юридичного значення, що впливає зі змісту ч. 6 ст. 1273 ЦК України;

доводиться положення, що відмова від прийняття спадщини без зазначення особи, на користь якої вчинена така відмова, має набирати чинності після закінчення строку для прийняття спадщини, що впливає зі змісту ч.6 ст. 1273 ЦК України;

запропоновано доповнити ч. 3 ст. 1272 ЦК України положенням наступного змісту: «За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини, за умови, якщо спадкоємець звернувся до суду упродовж трьох років після того, коли причини пропуску цього строку відпали»;

висувається пропозиція щодо доповнення ст. 1238 ЦК України частиною п'ятою наступного змісту: «Якщо відказоодержувач не скористався своїм правом на отримання заповідального відказу впродовж трьох років з дня відкриття спадщини, спадкоємець, на якого був покладений обов'язок виконати заповідальний відказ, звільняється від здійснення цього обов'язку».

удосконалено:

положення про необхідність уточнення поняття «тривалий час», у зв'язку з цим запропоновано ч.2 ст. 1259 ЦК України викласти у такій редакції: «Фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду отримати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, за умови, що вона не менш одного року до часу відкриття спадщини опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкоємцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані»;

необхідність уточнення ч.2 абз. 2 ст. 1265 ЦК України і викладення її у такій редакції: «Утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менше п'яти років до часу відкриття спадщини одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів існування»;

положення про те, що спадкоємець, який у межах строків для прийняття спадщини згідно у ст. 1274 ЦК України подав заяву про відмову від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця, має право відкликати її так само, як і заяву про відмову без зазначення особи, на користь якої вона зроблена (ч.6 ст. 1273 ЦК України);

дістали подальшого розвитку:

пропозиція щодо закріплення у нормах спадкового законодавства строків у їх зв'язку з термінами та юридичними фактами;

положення про те, що перебіг строку прийняття спадщини для осіб, які є спадкоємцями після смерті спадкодавця, день смерті якого визначається за рішенням суду днем його вірогідної смерті, слід відраховувати від дня набрання законної сили рішення суду про оголошення такої особи померлою;

пропозиція щодо уточнення ч. 2. ст. 1222 ЦК України таким чином: «Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин (ст. 2 цього Кодексу), існуючі на час відкриття спадщини»;

теза про те, що умова, визначена у заповіті (заповіт з умовою), не повинна обмежуватися часом відкриття спадщини. На час відкриття спадщини має зберігатися можливість настання даної умови, а у випадку, якщо умови вже не існує на час відкриття спадщини, у залежності від її настання не можуть наставати правові наслідки;

пропозиція щодо збільшення строку для прийняття спадщини до одного року, оскільки спадкоємцям необхідно надати достатньо часу для прийняття рішення та здійснення необхідних дій, в тому числі з урахуванням традиції жалоби, що також дозволить узгодити строк для прийняття спадщини зі строком пред'явлення вимог кредитора (ч. 3 ст. 1281 ЦК України);

теза щодо поділу строків для прийняття спадщини (ст. 1270 ЦК України) на загальний у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини, та спеціальний – у три місяці, який починається з моменту появи у спадкоємців суб'єктивного цивільного права на спадкування;

теза про те, що у межах строку для прийняття спадщини спадкоємець може подати заяву про прийняття або про відмову від спадщини, а спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати лише заяву про прийняття спадщини.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дослідженні міститься комплексний аналіз строків та термінів у спадковому

праві, пов'язаних із спадковим правонаступництвом, які є підставами для виникнення, здійснення та припинення спадкових правовідносин.

Положення і висновки дисертації мають практичне значення в умовах несформованої єдиної судової практики, які дозволять забезпечити однотипність у застосуванні правових норм, які регулюють строки та терміни у спадкових правовідносинах. Крім того, дослідження містить ряд положень рекомендаційного характеру, спрямованих на удосконалення законодавчого регулювання строків та термінів у спадковому праві.

Пропозиції можуть бути використані при розробці правових норм, що регулюють строки та терміни у спадковому праві та визначають дію у часі спадкових правовідносин. Також одержані висновки можуть бути використані в законодавчій діяльності в процесі реформування спадкового права України, а саме у нотаріальній та судовій практиці під час розгляду справ про спадкування.

У навчальному процесі положення і висновки дисертації можуть бути використані при підготовці підручників, навчальних посібників з курсів „Цивільного та сімейного права”, „Загальної теорії держави і права” та викладанні відповідних навчальних дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію виконано і обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні наукові положення були апробовані у виступах на наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: II Всеукраїнській науковій конференції молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави» (м. Одеса, 5-6 грудня 2003 р.); 9-й (61-й) звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА (м. Одеса, 26 квітня 2006 р.); 10-тій ювілейній звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 27-28 квітня 2007 р.); III Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 4-5 квітня 2008 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 18-19 квітня 2008 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Римське право і сучасність» (м. Одеса, 30-31 травня 2008 р.); Міжнародній науковій конференції «Життя І.В.Шерешевського як духовна єдність між поколіннями юристів» (м. Одеса, 13 грудня 2008 р.); IV Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 3-4 квітня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення» (м. Одеса, 10 квітня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції (м. Миколаїв, 27-28 листопада 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Римське право і сучасність (Шерешевські читання)» (м. Одеса,

4 грудня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам'яті Ю.С. Червоного (м. Одеса, 17 грудня 2010 р.); V Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 31-1 квітня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.).

Публікації. За темою дисертації відповідно до змісту опубліковано вісім статей у збірниках, що входять до переліку фахових видань, затвердженого ВАК України, та одинадцять тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою і предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, з яких 191 безпосередньо текст дисертації. Список використаних джерел складає 214 найменувань і займає 21 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначаються мета та завдання дослідження, його об'єкт і предмет, методи дослідження, характеризуються теоретична й емпірична бази дослідження, формулюється наукова новизна роботи, з'ясовується практичне значення основних положень дисертації й одержаних висновків, зазначаються ступінь апробації результатів дослідження, наявність публікацій за темою дисертації та структура роботи.

Розділ перший «Загальні положення строків та термінів у цивільному праві», який складається з трьох підрозділів, присвячено загальним положенням строків та термінів у цивільному праві. Розкривається специфіка строків та термінів, як цивільно-правової категорії, визначаються сутність і місце строків та термінів у системі юридичних фактів, розглядається класифікація строків та термінів у цивільному праві і виявляються класифікаційні групи, які мають схожий правовий режим зі строками та термінами у спадковому праві.

У **підрозділі 1.1. «Строки та терміни як цивільно-правові категорії»** розглядаються строки та терміни як цивільно-правові категорії.

У правових нормах як засобах впливу на поведінку людей використовується не філософська категорія «час», а правова – «строк» як відрізок часу. Такий строк не існує сам по собі, він завжди несе певні наслідки, з його настанням чи спливом закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення цивільних правовідносин.

Поняття «строк», «термін», «момент» та інші, які відображають цивільно-правові категорії, часто включаються до змісту правових норм. У правовому регулюванні суспільних відносин законодавець, з огляду на фактор часу, використовує саме категорію «строк» як певний період у часі та «термін» – як певний момент у часі. Аналізуючи поняття «строк» і «термін», можна відзначити, що строк є складним поняттям, яке містить у собі початковий і кінцевий термін. За допомогою термінів починають обчислюватися чи припиняються обчислення строків, в межах яких здійснюється реалізація та захист учасниками цивільних правовідносин своїх прав та обов'язків. Отже, термін може визначати граничні межі цивільно-правових строків та момент початку, зміни та припинення тих чи інших цивільних правовідносин, а також момент настання чи припинення негативних чи позитивних наслідків для учасників цих правовідносин. Розрізняють терміни, що входять до складу строків, та терміни, що не входять до їх складу та можуть існувати самостійно.

У цивільному законодавстві досить часто поряд із строками та термінами використовується поняття «момент», а саме: «у момент», «на момент», «до моменту», «з моменту», «у будь-який момент» та інші. Визначення строків та термінів, а в деяких нормах цивільного законодавства моментів як цивільно-правової категорії часу має дуже велике теоретичне та практичне значення.

У підрозділі 1.2. «Місце строків та термінів в системі юридичних фактів» відзначається, що юридичні факти завжди розглядаються у нерозривній сукупності з цивільно-правовими строками та термінами, тому досліджуються юридичні факти не тільки як підстава виникнення цивільних правовідносин, а також як цивільно-правові категорії, що забезпечують механізм визначення та застосування цивільно-правових строків та термінів, які є часовою формою руху цивільних правовідносин, формами існування і розвитку суб'єктивних прав та обов'язків.

Дисертантом підтримується думка про те, що строки та терміни при їх встановленні, а іноді й при перебігі можна вважати юридичними фактами – діями, та відповідно, при закінченні строків або настанні термінів вони набувають вигляду подій.

Строки та терміни як юридичні факти не можна віднести ні до дій, ні до подій в їх ідеальній формі. Настання строку та терміну неминуче, а також його неможливо змінити або скасувати, тому що час сплине в будь-якому випадку. Строки та терміни постійно знаходяться в русі, визначають часові параметри тих чи інших цивільних правовідносин і перетворюються з дій у події, з суб'єктивної категорії – в об'єктивну, і навпаки.

Строки та терміни не належать ні до дій, ні до подій, вони також не повинні включатися до системи юридичних фактів та не займають в ній са-

мостійного місця, тому що строки та терміни являють собою розміщення у темпоральному русі, тобто, тривалість певних юридичних фактів один відносно до другого.

Строки та терміни є цивільно-правовою категорією, в якій відбуваються події або здійснюються дії (бездіяльність), та яка породжує юридичні наслідки лише у зв'язку з діями і подіями.

У *підрозділі 1.3. «Класифікація строків та термінів у цивільному праві»* розглядається класифікація строків та термінів у цивільному праві і виявляються класифікаційні групи, які мають схожий правовий режим зі строками та термінами у спадковому праві.

Розглядаючи строки та терміни, потрібно зупинитися на строках виникнення цивільних правовідносин, які породжують суб'єктивні цивільні права та обов'язки. Дія більшої частини суб'єктивних цивільних прав обмежена певним строком, і тому вони носять виключно строковий характер.

Розглядаючи строки здійснення суб'єктивних цивільних прав, потрібно зупинитися на преклюзивних строках, які дуже схожі із строками існування цивільних прав. Відмінність преклюзивних строків від строків існування цивільних прав полягає у тому, що строки існування цивільних прав визначають нормальну тривалість цих прав, а преклюзивні строки мають своє призначення у достроковому припиненні суб'єктивних прав у випадку їх нездійснення чи неналежного здійснення. Дисертант погоджується з точкою зору, висловленою у літературі, про доцільність виокремлення преклюзивних строків в окрему групу.

Встановлюється, що поняття «присікальний», «преклюзивний», «зупиняючий», «перетинальний», які використовуються вченими – це одні й ті самі строки, які мають своєю метою не визначення строку дії суб'єктивного права у часі, а припинення суб'єктивних прав у разі їх нездійснення. Пропонується такі строки називати «припиняючими».

Припиняючі строки в кожному конкретному випадку мають своє особливе призначення, але загальна їх ознака полягає у тому, що їх правоприпиняючий характер є своєрідною цивільно-правовою санкцією, яка або визначена законодавцем, або встановлюється учасниками тих чи інших цивільних правовідносин і застосовується до особи за нездійснення чи неналежне здійснення належного їй права. Терміни при встановленні припиняючих строків, як правило, не мають самостійного значення і є складовою частиною строків, які визначають їх початковий та кінцевий моменти.

Поряд зі строками потрібно розглядати і терміни як складову частину цивільно-правових строків, а також терміни необхідно розглядати з точки зору їх правовстановлюючого, правозмінюючого або правоприпиняючого призначення, що надає можливість розглядати терміни навіть як самостійну цивільно-правову категорію.

Розділ другий «Строки та терміни виникнення спадкових правовідносин» складається з трьох підрозділів, які містять загальні характеристики підстав виникнення спадкових правовідносин, а також у них висвітлюється проблема теорії та практики часу відкриття спадщини і визначення строків та термінів виникнення спадкових правовідносин за заповітом і за законом.

У *підрозділі 2.1. «Загальна характеристика підстав виникнення спадкових правовідносин»* характеризуються підстави виникнення спадкових правовідносин. Виникнення спадкових правовідносин пов'язане з відкриттям спадщини. Відкриття спадщини слід розглядати як юридичний факт, виникнення якого пов'язують не з моментом смерті спадкодавця, а з днем її настання. Але іноді законодавець надає значення не тільки дню відкриття спадщини, а й моменту (миті) відкриття спадщини, який збігається з моментом (годинами і хвилинами) смерті спадкодавця.

Визначення часу відкриття спадщини має важливе правове значення, оскільки на час відкриття спадщини встановлюється коло осіб, які отримують статус спадкоємців, що набувають суб'єктивні спадкові права та обов'язки. На час відкриття спадщини встановлюється наявність юридичних обставин, що є підставою для закликання до спадкування за заповітом та за законом, або для усунення від спадкування (ст. 1224 ЦК України), наявність права на обов'язкову частку (ч. 3 ст. 1235 ЦК України). З часу відкриття спадщини у відказоодержувача виникає тільки право вимоги до спадкоємця, частка якого обтяжена відказом (ч. 4 ст. 1238 ЦК України), яке він може реалізувати після того, як спадкоємець прийме спадщину. На час відкриття спадщини встановлюється наявність підстав для одержання спадкоємцями переважного права на виділення їм спадкового майна у натурі (ч. ч. 1-2 ст. 1279 ЦК України).

З дня відкриття спадщини починають обчислюватися строки у спадковому праві. Час відкриття спадщини, а саме день відкриття спадщини, є початковим терміном для перебігу строків у спадковому праві: 1) початок перебігу строку подання заяви про прийняття спадщини, заяви про відмову від спадщини (ст. 1269 ЦК України); 2) початок перебігу строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття спадкоємцями (ч. 1 ст. 1270, ч.1 ст. 1273 ЦК України); 3) початок перебігу строку пред'явлення претензій кредиторів до спадкоємців (ст. 1281 ЦК України); 4) початок перебігу строку для видачі свідоцтва про право на спадщину (ч. 1 ст. 1298 ЦК України); 5) починає вираховуватися річний строк, сплив якого за умови відсутності спадкоємців є підставою для звернення органу місцевого самоврядування до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою (ч. ч. 1-2 ст. 1277 ЦК України); 6) день відкриття спадщини є початковим терміном для перебігу строку позовної давності (ст. 257 ЦК України); 7) з часу відкриття спадщини живаються заходи щодо охорони спадкового майна.

Від часу відкриття спадщини залежить, яким законодавством потрібно керуватися для даних відносин відповідності до п. 5 Прикінцевих і перехідних положень ЦК України, правила Книги шостої застосовуються до спадщини, яка відкрилася, але не була прийнята ніким із спадкоємців до набрання чинності ЦК України.

У **підрозділі 2.2. «Строки та терміни виникнення спадкових правовідносин за заповітом»** міститься положення про деякі види заповітів, а також заповідальні розпорядження.

Суб'єктивне право на спадщину за заповітом формується у особи-спадкоємця з моменту внесення її у заповіт. Але це право особа може реалізувати за умови, якщо буде живою на час відкриття спадщини. Відповідно, коло спадкоємців визначається на час відкриття спадщини, але правова дія заповіту відносно складу спадщини настає з моменту смерті заповідача чи з дня набуття законної сили рішення суду про оголошення його померлим або з дня встановлення судом факту смерті. У разі, якщо певні права та обов'язки спадкодавця не існують на момент відкриття спадщини, то заповіт є недійсним у частині, яка стосується цих прав та обов'язків. Також важливе значення має момент складання заповіту при вирішенні питань за умови, якщо заповідач за життя міг скласти декілька заповітів, у такому разі виникає потреба встановити, який із останніх є чинним. Момент укладення заповіту має значення за умов співпадіння дня посвідчення заповіту заповідачем та дня смерті особи-заповідача. При укладанні заповіту в ньому повинні фіксуватися година та хвилини складання заповіту, для того, щоб уникнути непорозумінь. Зроблено висновок про те, що строки та терміни для виникнення спадкових правовідносин за заповітом мають велике правове значення.

У **підрозділі 2.3. «Строки та терміни виникнення спадкових правовідносин за законом»** досліджуються підстави спадкування за законом, які передбачені у нормах законодавства.

Встановлюється, що при вирішенні спору про право на спадщину осіб, які проживали зі спадкоємцем однією сім'єю не менше п'яти років до часу відкриття спадщини (ст.1264 ЦК України), судам необхідно враховувати положення ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України, а саме, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Зазначений п'ятирічний строк повинен виповнитися на час відкриття спадщини та його необхідно обчислювати з урахуванням часу спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю.

У ч. 2 ст. 1265 ЦК України зазначено, що в п'яту чергу право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї, але у відповідній нормі відсутнє точне визначення – «до часу відкриття», а також не говориться, про те, що особа повинна мати статус утри-

мання на час відкриття спадщини. У зв'язку з цим пропонується уточнити ч. 2 абз. 2 ст. 1265 ЦК України.

У нормі ст. 1259 ЦК України існують поняття «тривалий час» – це оціночне поняття, яке надає суду можливість ухвалити або прийняти справедливе рішення з урахуванням особливостей кожної життєвої ситуації. Дисертант підтримує пропозицію, висловлену в літературі, що така тривалість повинна складати не менше одного року, але зазначає, що факт тривалості опікування та матеріального забезпечення, надання іншої допомоги спадкоємцеві повинен існувати на час відкриття спадщини. У зв'язку з цим пропонується внести уточнення до ч. 2 ст. 1259 ЦК України.

Розділ третій «Строки та терміни здійснення спадкових правовідносин» складається з трьох підрозділів, в яких розглянуто основні питання теорії та практики строків та термінів здійснення спадкових правовідносин, пов'язаних зі спадковим правонаступництвом.

У **підрозділі 3.1. «Строки та терміни прийняття спадщини»** розглянуто основні положення реалізації права на прийняття спадщини, проаналізовано строки для прийняття спадщини, перехід права на прийняття спадщини, подання заяви на прийняття спадщини, прийняття спадщини особою, яка постійно проживала зі спадкодавцем, прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена.

Право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, яке спадкоємець може реалізувати в межах чітко встановлених та імперативно визначених строків. Автор вважає необхідним розмежування строків для прийняття спадщини, зазначених у нормі ст. 1270 ЦК України, на загальні та спеціальні, тому що це впливає на спосіб їх застосування. З'ясовано, що термін, з якого починають обчислюватися певні строки, у кожному випадку є різним.

Загальний строк для прийняття спадщини встановлений у шість місяців і його обчислення починається відповідно до ч. 1 ст. 1220 ЦК України з дня відкриття спадщини. Спеціальний строк для прийняття спадщини встановлюється законом в інтересах спадкоємців, право яких на отримання спадщини виникає не безпосередньо в результаті відкриття спадщини, а цілком залежить від неприйняття або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями. Такий строк починається з часу неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від неї.

Обґрунтовується, що суб'єктивне цивільне право на прийняття спадщини існує в межах, встановлених у ст. 1270 ЦК України строків для прийняття спадщини, а також робиться висновок про те, що строки для прийняття спадщини є строками припиняючими. Обов'язковою умовою набуття права на спадщину згідно з ЦК України, є прийняття спадщини у встановленому за-

коном порядку, порушення якого тягне за собою втрату суб'єктивного права на спадкування, що має розглядатися як цивільно-правова санкція.

Підрозділ 3.2. «Строки та терміни відмови від прийняття спадщини» присвячено аналізу питань, пов'язаних зі строками та термінами відмови від прийняття спадщини як за заповітом, так і за законом.

Встановлено, що спадкоємець має право відмовитися від спадщини (ст. 1273 ЦК України), а також відмовитися від прийняття спадщини на користь іншої особи (ст. 1274 ЦК України) протягом строку, встановленого для прийняття спадщини, в тому числі і у разі, коли він уже прийняв спадщину.

Отже, особи, право на спадкування яких залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, вважаються тільки потенційними спадкоємцями, тому що спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини, може скористатися своїм правом і відкликати заяву про відмову від прийняття спадщини протягом строку, встановленого для її прийняття.

Порівнюючи ч. 5 ст. 1274 зі ст. 1273 ЦК України, дисертант дійшла висновку, що відмова від спадщини без зазначення суб'єкта, на користь якого зроблена така відмова, повинна набирати чинності після закінчення строку для прийняття спадщини. Статтею 1274 ЦК України також не встановлено, коли отримує право на спадкування особа, на користь якої зроблено відмову. Зроблено висновок, що до спливу шести місяців така заява практично не має юридичного значення, оскільки вона набере чинності лише через шість місяців після відкриття спадщини.

Прийняти або не прийняти спадщину – це право, а не обов'язок спадкоємця. Отже, встановлені у ст. 1270 ЦК України строки для прийняття спадщини мають значення як для прийняття спадщини, так і для відмови від неї. Початок перебігу строку відмови від прийняття спадщини починається з дня, коли спадкоємець набуває своє суб'єктивне право на спадкування. Після закінчення шестимісячного строку з дня відкриття спадщини спадкоємець не має права відмовитися від неї на користь іншого спадкоємця.

У **підрозділі 3.3. «Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини»** встановлено, що сплив строку для прийняття спадщини зумовлює припинення суб'єктивного права на прийняття спадщини.

Чинне законодавство не надає значення тому, який саме строк може сплинути від моменту закінчення строку для прийняття спадщини до звернення позивача до суду та визначення судом додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини. На думку дисертанта потрібно у нормах спадкового права встановити строк протягом якого особа-спадкоємець повинна звернутися до суду для визнання додаткового строку для прийняття спадщини та такий строк повинен бути менш, ніж у три роки. Пропонується внести доповнення у ч. 3 ст. 1272 ЦК України.

З'ясовано, що додатковий строк для прийняття спадщини, визначений спадкоємцеві рішенням суду, є строком, на який не можуть поширюватися норми спадкового права, що дає можливість зробити висновок, що подану заяву про прийняття спадщини не можна відкликати навіть у межах дії цього строку. Також додатковий строк має чітко визначене цільове призначення, а саме – подання заяви про прийняття спадщини. На думку дисертанта, правовий статус спадкоємця, який пропустив строк, але бажає прийняти спадщину, є вужче, ніж статус спадкоємця, який приймає спадщину вчасно. Порядок прийняття спадщини, визначений ЦК України, є жорстким та імперативним, пропуск строку для прийняття спадщини тягне за собою втрату права на спадкування, а надання додаткового строку має розглядатися як виключний порядок поновлення прав того спадкоємця, який дійсно не мав можливості прийняти спадщину.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** відображено найбільш важливі положення, отримані в результаті дисертаційного дослідження, а також сформульовані пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України.

1. У цивільному законодавстві поряд із строками та термінами використовується поняття «момент». Визначення строків та термінів, а в деяких випадках моментів як цивільно-правової категорії, має велике теоретичне та практичне значення.

2. У спадковому праві практично всі строки мають імперативний характер, а момент обчислення строків завжди пов'язаний з настанням тих чи інших юридичних фактів. В кожній нормі спадкового права, яка закріплює той чи інший строк, має бути вказівка на юридичний факт (факти), до якого прив'язується строк, а також вказівка на термін, який є початковим моментом обчислення певного строку у спадкових правовідносинах.

3. Виникнення спадкових правовідносин починається в кожному окремому випадку у свій термін, який вважається початковим для обчислення строків у спадковому праві. Під поняттям «термін» у спадковому праві слід розуміти «день» або «добу» як календарну дату або «момент» як вказівку на подію, котра має настати, що впливає зі змісту і сенсу ст. 251-252 ЦК України. Доводиться, що у нормі ст. 1220 ЦК України поняття «час відкриття спадщини» законодавець пов'язує з днем смерті особи-спадкодавця або оголошення її померлою.

4. У нормах спадкового законодавства використовується поняття «час», яке по відношенню до понять «день» та «момент» вважається більш широким за змістом. Тому в деяких нормах, коли не потрібне точне встановлення

моменту виникнення, припинення спадкових правовідносин, законодавець використовує поняття «час».

5. Відкриття спадщини слід розглядати як юридичний факт, виникнення якого законодавець пов'язує з днем смерті особи-спадкодавця, або з днем, з якого особа-спадкодавець оголошується померлою. Проте іноді законодавець надає значення не тільки і не стільки дню відкриття спадщини, але й моменту (миті) відкриття спадщини, який збігається з моментом (годинами і хвилинами) смерті спадкодавця, що впливає зі змісту ч.1 ст. 1218 ЦК України. Обґрунтовується теза про те, що для вирішення питання відносно складу спадщини замість терміну «час» та «день» більш виправданим є застосування поняття «момент».

6. Умова, визначена у заповіті (заповіт з умовою) не повинна обмежуватися часом відкриття спадщини. На час відкриття спадщини має зберігатися теоретична можливість настання даної умови, а у випадку, якщо умови вже не існує на час відкриття спадщини, у залежності від її настання не можуть наставати правові наслідки.

7. Пропонується збільшення строку для прийняття спадщини до одного року, оскільки строк у шість місяців обраний як «компромісний», є досить коротким для прийняття спадщини. Це положення також дозволить узгодити строк для прийняття спадщини зі строком зазначеним у ч. 3 ст. 1281 ЦК України для пред'явлення претензій кредитора до спадкоємців. На сьогодні строк в один рік для пред'явлення претензій в тому разі, коли кредитор не знав і не міг знати про відкриття спадщини, перекриває строк для прийняття спадщини у шість місяців. З цього слідує, що спадкоємці будуть відповідати за борги спадкодавця протягом шести місяців після прийняття спадщини, тобто фактично успадковують разом із правами спадкодавця також його обов'язки у невизначеному розмірі, але за загальним правилом їх розмір має знаходитись у межах отриманої спадщини.

8. Суб'єктивне цивільне право на прийняття спадщини існує в межах, встановлених у ст. 1270 ЦК України строків для прийняття спадщини. Сплив строку для прийняття спадщини свідчить про втрату права на прийняття спадщини і тільки в двох випадках, передбачених законом для спадкоємців, які пропустили строк, зберігається можливість стати спадкоємцем. Зроблено висновок, що строки, визначені у ст. 1270 ЦК України для прийняття спадщини, є припиняючими строками, протягом яких існує суб'єктивне цивільне право спадкоємця.

9. Строк, який за рішенням суду визначається як додатковий, має бути спеціальним, в межах якого існує обмежене суб'єктивне цивільне право спадкоємця. Зазначається, що правовий статус спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини, є вужчим, ніж статус спадкоємця, який приймає спадщину вчасно. З цього зроблено висновок, що в межах строку для

прийняття спадщини спадкоємець може подати заяву про прийняття або про відмову від спадщини, а спадкоємець, який пропустив строк, може подати лише заяву про прийняття спадщини (ч. 3 ст.1272 ЦК України).

10. Статтею 1272 ЦК України не визначається, який саме строк може сплинути від моменту закінчення строку для прийняття спадщини до звернення позивача до суду та визначення судом додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини. Висувається пропозиція щодо доповнення ч. 3 ст. 1272 ЦК України положенням наступного змісту: «За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини, за умови, якщо спадкоємець звернувся до суду упродовж трьох років після того, коли причини пропуску цього строку відпали».

11. Запропоновано доповнити ст. 1238 ЦК України частиною п'ятою наступного змісту: «Якщо відказоодержувач не скористався своїм правом на отримання заповідального відказу впродовж трьох років з дня відкриття спадщини, спадкоємець, на якого був покладений обов'язок виконати заповідальний відказ, звільняється від здійснення цього обов'язку». Цей строк слід віднести до припиняючого строку, після спливу якого припиняється існування суб'єктивного цивільного права відказоодержувача, який не скористався своїм правом на отримання заповідального відказу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Фомічова Н.В. Деякі питання спадкового права за Цивільним кодексом 2003 р. / Н.В. Фомічова // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2004. – Вип. 23. – С. 314-317.
2. Фомічова Н.В. Визначення строків у спадковому праві / Н.В. Фомічова // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2008. – Вип. 33. – С. 143-148.
3. Фомічова Н.В. Деякі питання щодо здійснення процедури прийняття спадщини / Н.В. Фомічова // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2008. – Вип. 43. – С. 211-215.
4. Фомічова Н.В. Історичні аспекти становлення спадкового права / Н.В. Фомічова // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2009. – Вип. 45. – С. 270-274.
5. Черногор Н.В. Проблема строку прийняття та відмови від заповідального відказу / Н.В. Черногор // Актуальні проблеми держави і права: збір-

- ник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2009. – Вип. 51. – С. 135-139.
6. Черногор Н.В. Деякі питання, які виникають при укладанні заповіту з умовою / Н.В. Черногор // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. – Миколаїв : Юридична література, 2009. – Вип. 38. – С. 521-526.
 7. Черногор Н.В. Час відкриття спадщини за заповітом з умовою / Н.В. Черногор // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2010 – Вип. 53. – С. 218-222.
 8. Черногор Н.В. Строки у спадковому праві України / Н.В. Черногор // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. Ужгород : Поліграф-центр «ЛІРА», 2010. – Вип. 13. – С. 266-268.
 9. Фомічова Н.В. Визначення строків у спадковому праві / Н.В. Фомічова // Правове життя сучасної України: тези доповідей 9-ї (61-ї) звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА, 26 квітня 2006 р. – Одеса : Фенікс, 2006. – С. 153-155.
 10. Фомічова Н.В. Основні терміни спадкового права / Н.В. Фомічова // Правове життя сучасної України: тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції, 18-19 квітня 2008 р. – Одеса : Фенікс, 2008. – С. 304-306.
 11. Фомічова Н.В. Реалізація права на спадщину за цивільним кодексом / Н.В. Фомічова // Римське право і сучасність: матеріали V Міжнародної науково-методичної конференції, 30-31 травня 2008 р. – Одеса : Фенікс, 2008. – С. 181-183.
 12. Фомічова Н.В. Заповіт як підстава спадкування / Н.В. Фомічова // Життя І.В. Шерешевського як духовна єдність між поколіннями юристів : матеріали Міжнародної наукової конференції, 13 грудня 2008 р. : тези доп. – Одеса, 2008. – С. 183-185.
 13. Фомічова Н.В. Перехід спадщини до держави / Н.В. Фомічова // Збірник тез наукових робіт учасників IV Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів, 3-4 квітня 2009 р. – Одеса : Фенікс, 2009. – С. 579-581.
 14. Фомічова Н.В. Заповіт подружжя за цивільним законодавством / Н.В. Фомічова // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 10 квітня 2009 р. : тези доп. – Одеса, 2009. – С. 166-167.
 15. Черногор Н.В. Дійсність встановлених умов при укладанні заповіту з умовою / Н.В. Черногор // Держава і право: De lege praeterita, instante, future: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 листопада 2009 р. : тези доп. – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 213- 215.

16. Черногор Н.В. Правові наслідки пропусчення строку для прийняття спадщини / Н.В. Черногор // Римське право і сучасність (Шерешевські читання): матеріали Міжнародної наукової конференції, 4 грудня 2010 р. : тези доп. – Одеса : Фенікс, 2010. – С. 182-184.
17. Черногор Н.В. Застосування строків та термінів за цивільним законодавством України / Н.В. Черногор // Актуальні проблеми цивільного права та процесу : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої пам'яті Ю.С.Червоного, 17 грудня 2010 р. : тези доп. – Одеса : Фенікс, 2010. – С. 259-262.
18. Черногор Н.В. Визначення строків прийняття спадщини за цивільним законодавством України / Н.В. Черногор // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу, 21-22 травня 2010 р.: тези доп. – Одеса: Фенікс, 2010. – С. 423-425.
19. Черногор Н.В. Визначення строків за спадковим законодавством України / Н.В. Черногор // Сучасна цивілістика: тези наукових робіт учасників V Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів, 31 березня – 1 квітня 2010 р. – Одеса : Фенікс, 2010. – С. 548-551.

АНОТАЦІЯ

Черногор Н.В. Строки та терміни у спадковому праві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2011.

Робота присвячена комплексному дослідженню проблеми строків та термінів у спадковому праві України. Основну увагу приділено дослідженню та визначенню строків та термінів виникнення спадкових правовідносин за заповітом та за законом. Також дисертація містить аналіз окремих питань теорії та практики застосування строків та термінів здійснення спадкових правовідносин, пов'язаних зі спадковим правонаступництвом. Зокрема, досліджуються строки та терміни прийняття спадщини, відмови від прийняття спадщини та наслідки пропусчення строку прийняття спадщини.

Розроблено конкретні пропозиції та практичні рекомендації щодо вдосконалення норм цивільного законодавства, які регулюють спадкові відносини, що виникають у зв'язку зі застосуванням строків та термінів.

Ключові слова: час, строк, термін, момент, припиняючий строк, додатковий строк, спадкові правовідносини, спадкове правонаступництво, час відкриття спадщини, час прийняття спадщини, строки для прийняття спадщи-

ни, строки відмови від прийняття спадщини, наслідки пропущення строку для прийняття спадщини.

АННОТАЦИЯ

Черногор Н.В. Сроки и даты в наследственном праве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс, семейное право, международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2011.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблемы сроков и дат в наследственном праве Украины. В работе раскрывается специфика сроков и дат как гражданско-правовых категорий, определяется сущность и место сроков и дат в системе юридических фактов, рассматривается классификация сроков и дат в гражданском праве, а также выявляются классификационные группы, которые имеют похожий правовой режим со сроками и датами в наследственном праве.

В наследственном праве сроки и даты носят императивный характер. Для правильного определения эффективности использования сроков в наследственном праве значение имеет установление начала и окончания их течения. Исчисление сроков и определение моментов в наследственном праве законодатель связывает с теми или иными юридическими фактами.

В работе охарактеризованы основания возникновения наследственных правоотношений по завещанию и по закону. Кроме того освещены теоретические и практические проблемы времени открытия наследства и определения сроков и дат возникновения наследственных правоотношений по завещанию и по закону. Время открытия наследства играет существенную роль для возникновения и развития наследственных правоотношений. Обосновывается, что определение в наследственном праве сроков и дат, а в некоторых случаях моментов имеет большое теоретическое и практическое значение.

Работа содержит анализ сроков осуществления наследственных правоотношений, в частности сроков принятия наследства, отказа от принятия наследства и последствия истечения сроков для принятия наследства. Предлагается выделение таких сроков для принятия наследства, как общий – шесть месяцев и специальный – три месяца, который исчисляется с момента возникновения у наследников субъективного права на наследование. В течение сроков для принятия наследства наследники могут реализовать свое право: принять наследство, отказаться от наследства, а также отказаться от наследства в пользу другого наследника. Пропуск срока для принятия наследства

без уважительных причин лишает потенциальных наследников права на принятие наследства. Сделан вывод, что в пределах срока для принятия наследства наследник может подать заявление на принятие наследства или на отказ от принятия наследства, а наследник, который пропустил срок для принятия наследства, может подать только заявление на принятие наследства.

Сформулированные в работе предложения могут быть использованы при разработке правовых норм, регулирующих сроки и даты в наследственном праве, которые определяют действие во времени наследственных правоотношений. Также полученные выводы могут быть использованы в законодательной деятельности в процессе реформирования наследственного права Украины, а именно в нотариальной и судебной практике при рассмотрении дел о наследовании.

Ключевые слова: время, срок, дата, момент, прекращающий срок, дополнительный срок, наследственные правоотношения, наследственное правопреемство, время открытия наследства, время принятия наследства, сроки для принятия наследства, сроки отказа от принятия наследства, последствия пропуска срока для принятия наследства.

SUMMARY

Chernogor N.V. Periods and dates in Inheritance Law of Ukraine. – Manuscript.

The candidate's thesis in speciality 12.00.03 – Civil Law and Litigation; Family Law; International Private Law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2011.

The thesis is devoted to a complex research of the problem of periods and dates in Inheritance Law of Ukraine. The main attention is paid to the research and definition of the periods and dates of arising of hereditary legal relations by a will and under the law. The dissertation also contains an analysis of particular issues of the theory and practice of periods and dates of the execution of hereditary legal relations that are linked to succession in a title. In particular, periods and dates of the acceptance of inheritance, renunciation of inheritance and consequences of laches (expiry) of the period of acceptance of inheritance were analysed.

The concrete proposals and practical recommendations of improvement of civil legislation norms concerning hereditary legal relations arising due to the periods and dates origin were elaborated.

Key words: time, period, date, moment, stopping period, additional period, hereditary legal relations, succession in a title, opening time of inheritance, time of acceptance of inheritance, periods of the acceptance of inheritance, period of the renunciation of inheritance, consequences of laches (expiry) of the period of acceptance.